

Za prof. Drem Leopoldem Heyrovským.

V minulých týdnech, předposlední neděli únorovou, opustil nás navždy profesor Dr. Leopold Heyrovský. Naše noviny komentovaly tuto smutnou událost pietními vzpomínkami, naše veřejnost právnická projevovala svou hlubokou úctu památce velikého zesnulého; tyto oficiální a polooficiální projevy byly však nepoměrně skrovné u srovnání s všeobecným smutkem a upřímným dojetím, jež způsobila zpráva o smrti Heyrovského u tisíců a tisíců našich právníků. Profesor Heyrovský byl čtyřicet let profesorem římského práva na naší české universitě v Praze, působiv před tím čtyři léta na nerozdělené ještě universitě pražské. Představme si, u jak mnoha tisíců našich právníků jest vzpomínka na jejich vstup na universitu přímo symbolisována v nezapomenutelné osobnosti Heyrovského, nadšeného vykladače práva, nadmíru laskavého učitele a opravdového přítele studentstva! Kolika generacím otevřel nový svět práva, kolik generací naučil umění, zacházeti s pojmy právními a tvořiti právnické úsudky! Všecky tyto generace, od nejstarších k nejmladším, byly naplněny stejně upřímným a hlubokým dojetím při zprávě o smrti prof. Heyrovského. To jest obzvláštní rys osobnosti Heyrovského, že byl stejně blízkým té nejmladší generaci, právě tak jako byl blízkým svým souvěkovcům. Zjev ojedinělý, vysvětlitelný zvláštní svěžestí ducha, nestárnoucího, o vše ušlechtilé se zajímajícího, o náš život vědecký, fakultní a studentský neúnavně pečujícího, a to nejen, dokud tělo bylo zdravé a pružné, ale i v té době, když choroba tělo již téměř zlomila. Ještě v sedmdesátém roce svého života byl Heyrovský stejně nadšeným interpretem práva římského a jeho historie, jako byl v osmdesátých letech minulého století. A jeho vědecký vývoj? Stále vzestupující linii jeho vědeckého vývoje nezastavuje nemoc, nezastavuje stáří. Jeho vědecká tvorba posledních dvaceti let prošla ohněm moderního bádání romanistického. Jeho dílo neprozrazuje jen důmysl právnický, schopnost konstruktivní a originalitu myšlenkovou, ale nade vše obzvláště vysokou kulturu historickou a právnickou, kterou Heyrovský téměř denně stále a stále rozšiřoval, sleduje živě všecky nové objevy romanistické. A tak přivedl Heyrovský naši vědu ro-

manistickou opravdu na evropské niveau, on, který na počátku své vědecké dráhy tvořil první českou učebnici římského práva, nemaje po ruce ani úplnou zásobu přesných právnických termínů.

To bylo koncem let osmdesátých, kdy vyšla první česká učebnice římského práva, *Instituce*. Obsahovala stručným a lapidárním stylem podané základy římského práva a jeho historie, kteréž elementární nauky měly býti doplněny podrobnými přednáškami z práva pandektního. V prvních letech dvacátého století objevuje se třetí vydání knihy, jakožto *Dějiny a systém soukromého práva římského*. Zatím totiž změnily se názory na poslání římského práva na universitách. Nemá býti, jen v hlavních rysech podáno, přípravou k podrobnému studiu pandekt, ale má býti v podrobném a historickém podání od vzniku až po Justiniana základem pro poznání moderního práva zákonníkového. A tak Heyrovský publikuje systematicko-historické dílo o právu římském, v němž k vylíčení historického vývoje toho kterého institutu připojeno jest podrobné dogmatické vylíčení institutu v právu klasickém a Justinianském. Že tyto dvě skupiny práva, právo klasické a právo Justinianské, jejichž přímo zásadní rozdíl vystupují v moderním bádání romanistickém čím dále, tím více, zůstávají ještě v tomto vydání z veliké části nerozlišeny, a jako právo klasické jest tradováno to, co reprodukuje historická část Justinianovy kompilace, to se vysvětluje tehdejší, ještě nevykvašeným stavem bádání interpolačního. Avšak od té doby každý následující rok přinášel řadu významných studií evropských učenců, kteří navzájem neodvisle pracující docházeli často až k nápadně shodným úsudkům, že historická část Justinianovy kompilace, jmenovitě *Digesta*, obsahuje převelký počet anonymních změn, dodatků, zpracování, jimiž původní obsah klasického díla byl uveden v soulad s právním stavem 6. století. Heyrovský živě sledoval tento nový směr a cíl vědecký, a zastává tu umírněné, arci naprosto ne konservativní stanovisko. dovedl vybrati bezpečné a vědecky odůvodněné výsledky tohoto bádání a v tomto smyslu zpracovati své systematické dílo o právu římském. Názorným toho dokladem jsou na př. Kapitoly o nemožnosti plnění a o nepojmenovaných kontraktech v posledním pátém vydání *Dějin a systému*. Jsou tedy všechna vydání *Institucí* resp. *Dějin a systému* trvalým památkem vědeckého vzrůstu a vývoje Heyrovského od začátku až do okamžiku, kdy smrt přervala jeho práci.

Souběžně se stálým zpracováváním a zdokonalováním systematicko-dějinného díla o právu římském konal Heyrovský přípravy k druhému dílu, rovněž velkého stylu, totiž k systematickému dílu o civilním procesu římském. Podati zde dílo, obsahující nejen obraz historického vývoje, ale i podrobné dogmatické vylíčení, a které

by bylo na výši doby, to znamenalo podati dílo, kterého dnes ještě není v celé světové literatuře. Neboť od padesátých let minulého století, kdy se objevila na svou dobu dokonalá procesní díla Kelle-
rovo a Bethmann-Hollvegovo, mnoho se změnilo. Historická bádání o klasickém procesu a praetorském ediktu přinesla nové netušené poznatky, interpolační směr bádání učinil nezbytným znova kriticky přezkoušeti materiál pramenný, bádání papyrologická přinesla před tím neznámé analogie provinciálního procesu. Heyrovský byl si vědom obrovských obtíží svého plánu, celé čtvrtstoletí činil přípravy k dílu. Uprostřed práce zastihla jej smrt, takže, jak se zdá, zbude tu jen torso ohromného díla. Než i to, až bude vydáno, bude znamenati velký krok ku předu v moderním systematickém zpracování římského procesu. Jak vysokých kvalit jest procesní bádání Heyrovského, to jest ostatně veřejnosti známo z jednotlivých speciálních procesních studií, uveřejňovaných v posledních dvaceti letech ve Sborníku věd právních a státních. Autor uveřejňoval svá bádání o jednotlivých problémech římského procesu, jež považoval za definitivně vyřešené. Byly mezi nimi studie o otázkách nejstaršího procesu legisakčního, ukazující badatelskou schopnost Heyrovského i v temném světě hypotéz, do něhož vnesl autor dosti nového světla dobrou interpretací starých textů i obratnými a logickými úsudky zpětnými ze struktury klasického procesu. Sem patří na př. studie o denegatio actionis a o vyloučení peregrinů z legisakcí. Dále uveřejnil Heyrovský větší počet studií o jednotlivých otázkách klasického procesu. Jsou tu namnoze probrány otázky zásadní důležitosti, na př. obhajovací prostředky, procesné zastoupení, procesná restituce, stipulationes praetoriae atd. Co Heyrovský řekl a prokázal na základě úplného materiálu pramenného a literárního, možno charakterisovati jako definitivní zpracování těchto problémů, jako poslední slovo, jež lze dnes o nich říci.

Vědecká tvorba Heyrovského nekončí však jeho tvorbou ve dvou směrech, dosud uvedených. Abychom si představili mnohostrannost jeho literární práce, stačí, vzpomeneme-li jeho práce v oboru veřejnoprávním a v oboru papyrologie. Krásný kritický smysl pro státoprávní otázky římské ukázal v pojednání O právní platnosti konstitucí císařů římských, kteréž bylo předmětem jeho rektorské přednášky v roce 1908. A v druhém oboru, papyrologii, prokázal svoji znalost i samostatnost úsudku již v dobách, kdy papyrologie byla ještě jako věda značně nevyhraněna, a to pěkným přehledem O řeckých a latinských listinách papyr. v Egyptu, uveřejněném v roce 1901, dále četnými posudky a referáty o důležitějších objevech papyrologických, jako o Gnomonu, Dikaiomatech a exekučních listinách. A tak od prvních publikací Heyrovského z let osmdesátých minulého století, německy psané monografie Leges

contractus, životopisu Savignyho a prvního vydání Institucí, které byly dokonalými pracemi své doby, rozvíjí se mnohostranná tvorba Heyrovského ve všech směrech, které přináší s sebou doba nejnovější.

Vědecké dílo Heyrovského dlouho zůstane aktuálním pro každého, kdo bude mít vědecký zájem o právo římské. A i kdyby v pozdějších dobách zastarala některá část jeho díla, nezastará nikdy jeho dílo jako zářivý příklad pravého způsobu práce vědecké. Osobnost Heyrovského zůstane vzorem každému, kdo touží v právu nalézt to, co vyjadřuje Justinian slovy »vera philosophia, non simulata«.

V Bratislavě, dne 6. března 1924.

Prof. Dr. J a n V á ž n ý.